

IN DE SCHOENEN VAN DE
DADER -
HET EFFECT VAN
GROEPSLIDMAATSCHAP
EN
VERANTWOORDELIJKHEID
NEMEN OP DE BEREIDHEID
TOT PERSPECTIEFNAME

Lisanne Teekens, s1090011

FACULTEIT GEDRAGSWETENSCHAPPEN
VAKGROEP: PSYCHOLOGIE VAN CONFLICT, RISICO & VEILIGHEID

EXAMENCOMMISSIE

Eerste begeleider: Dr. Sven Zebel

Tweede begeleider: Dr. Ir. Peter W. de Vries

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	3
Abstract	3
Inleiding	4
Re-integratie ex-gevangenen	4
Perspectiefname.....	6
Groepslidmaatschap	6
Attitude ten aanzien van daders.....	8
Verwachtingen.....	8
Methode.....	9
Participanten.....	9
Design.....	10
Procedure.....	10
Materiaal.....	10
Onafhankelijke variabelen.....	10
Afhankelijke variabelen.....	11
Resultaten	13
Manipulatiecheck	13
Perspectiefname.....	13
Beoordeling	14
Gewenste sociale afstand.....	15
Gevoelens	15
Discussie.....	16
Gevonden resultaten	16
Kennen van een veroordeelde	16
Limitaties.....	16
In- en outgroups.....	17
Dankbetuiging	18
Referenties.....	18
Appendices	21

SAMENVATTING

Bij de re-integratie van ex-gevangenen is het van belang hoe de omgeving op hen reageert. Voor een succesvolle re-integratie is sociale ondersteuning nodig, waardoor het belangrijk is de attitude ten aanzien van ex-gevangenen te onderzoeken. Door het nemen van perspectief, is men eerder geneigd een ander te helpen of steun te geven. Dit onderzoek beschrijft de invloed van groepslidmaatschap en de reactie van een ex-gevangene op de bereidheid tot het nemen van hun perspectief. Dit is gedaan door een 2 (psychologie- of bedrijfskundestudent) x 2 (verantwoordelijkheid nemen of goedpraten) tussen proefpersonen design, waarbij een aantal factoren met betrekking tot perspectiefname en beoordeling zijn onderzocht. Er zijn geen significante effecten gevonden op de bereidheid tot perspectief nemen. Het gevonden interactie-effect bij de weerstand tot perspectiefname is echter hetzelfde als bij eerder onderzoek. Dit impliceert dat het effect ook geldt voor in- en outgroups die niet met nationaliteit te maken hebben.

ABSTRACT

Successful re-entry of ex-prisoners into society depends, among other factors, on the response of the social environment against this person. An important factor which is required for this re-entry, is the amount of social support the ex-prisoner receives. After taking perspective, a person is more inclined to help and offer social support. This is the basis of the following, survey-based research, as it is important to map the attitude of civilians against former criminals. The key-focus of the following research lies on the influence of group membership and the response of the ex-prisoner on the willingness to take perspective. This is conducted by a 2 (psychology or business administration student) x 2 (taking responsibility or explaining away) between participants design. A number of factors regarding perspective taking and judgement were measured. No significant effects were found on the willingness to take perspective of the ex-criminal. In contrast to this, an interaction effect was found on the resistance to take perspective. This interaction effect corroborates similar, earlier research on the judgement of ex-prisoners. This would also imply that the effects apply to in- and outgroups which are not related to nationality.

INLEIDING

MIDDELBURG - Een rustige omgeving om weer te kunnen wennen aan het 'echte' leven. Dat biedt de woonboerderij bij Middelburg van de Stichting DOOR aan achttien ex-gedetineerden. [...] Uit onderzoek blijkt dat nazorg van DOOR en vergelijkbare instellingen leidt tot tien procent minder terugval in crimineel gedrag. Bewoners blijven gemiddeld tussen de negen maanden en anderhalf jaar. Ze worden door veertig vrijwilligers begeleid. Veel van deze vrijwilligers zijn oud-bewoners. [...] Een voordeel van de boerderij is dat het buiten de stad ligt en bewoners in een rustige omgeving kunnen wennen aan hun nieuwe leven. Voor Van Eijk biedt de woonboerderij rust. Het contrast met de plaats waar hij woonde en zijn verblijf in de gevangenis is groot. "Het is even wennen, de rust en de stilte. Maar het werkt wel." Omwonenden van de Golsteinseweg tekenden eerder bezwaar aan tegen de komst van de ex-gedetineerden, maar die werd ongegrond verklaard.- (Omroep Zeeland, 2013)

Dit bericht vermeldt een nieuwe woonomgeving voor ex-gevangenen om ze te laten wennen aan het leven buiten de gevangenis. Nadat ex-gevangenen vrijkomen, ziet hun leven er niet meer hetzelfde uit als voor hij naar de gevangenis ging. Vaak hebben ze geen huis, werk of sterke sociale contacten meer (Shinkfield & Graffam, 2009; Bahr, Harris, Fisher & Armstrong., 2010) . Door een initiatief als dit, kunnen ze beginnen met hun leven opnieuw opbouwen. Het is van belang dat de omgeving van ex-gevangenen goed op hen reageert, zodat ex-gevangenen ook de mogelijkheid krijgen om een nieuw leven te beginnen. Hier is in de maatschappij niet altijd ruimte voor, zoals blijkt uit de bezwaarschriften die door de buurt zijn ingediend. In het huidige onderzoek wordt onderzocht welke factoren een rol spelen bij de bereidheid om het perspectief van een ex-gevangene te nemen. Wanneer deze factoren bekend zijn, kan de re-integratie van ex-gevangenen verbeterd worden, door bijvoorbeeld interventies. De volgende onderzoeksvraag wordt gehanteerd:

In hoeverre zijn groepslidmaatschap en verantwoordelijkheid nemen van belang bij perspectiefname van een dader?

RE-INTEGRATIE EX-GEVANGENEN

Om de bredere context van het onderzoek aan te geven, wordt er eerst een korte uiteenzetting gegeven over de re-integratie van ex-gevangenen. Na de veroordeling en de gevangenschap is het goed mogelijk dat de omgeving waar de ex-gevangene thuishoorde, nu heel anders op hen reageert. Onder re-integratie wordt het proces verstaan waarbij ex-gevangenen weer deelnemen in de maatschappij. Zij proberen hierbij hun werkzaamheden en sociale leven weer te hervatten.

Veel van het gedane onderzoek focuste richt hierbij op de rol van individuele factoren bij re-integratie, zoals drugs- en/of alcoholgebruik of verwachte emotionele ondersteuning (bijvoorbeeld Shinkfield &

Graffam, 2009). Het bleek dat gevangenen zich vlak na hun terugkeer in de maatschappij zich fysiek het gezondst voelen, terwijl hun psychologische gezondheid op dat moment juist erg laag is. Wanneer mensen net uit de gevangenis komen, hebben ze vaak weinig geld en de meeste participanten van dit onderzoek woonden in de periode na hun vrijlating bij hun ouders. Het bleek ook dat ex-gevangenen in de loop van tijd (tot in ieder geval 4 maand na vrijlating) geen hoger inkomen verwierven. Dit komt waarschijnlijk doordat werkgevers niet graag ex-gevangenen aannemen (Graffam & Shinkfield, 2012; Albright & Denq, 1996), waardoor het voor hen moeilijk was om werk te vinden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat ex-gevangenen anders behandeld worden dan niet-ex-gevangenen.

Stahler et al. (2013) onderzochten recidive, waar onder andere de buurt waar ex-gevangenen woonden onderzocht werd. De hypothese die de auteurs bij dit onderzoek hanteerden, was dat wanneer ex-gevangenen in een buurt woonden met veel andere gevangenen, er sprake zou zijn '*ruimtelijke besmetting*'. Dit hield in dat de omgeving mensen oproept tot gedrag. Wanneer er andere ex-gevangenen in de buurt woonden die al eerder binnen 3 jaar gerecidiveerd hebben, was volgens de hypothese de kans groter dat zij andere ex-gevangenen zouden aansteken met hun gedrag. Dit bleek niet te kloppen, ex-gevangenen recidiveren niet sneller wanneer zij in een omgeving wonen met recidiverende ex-gevangenen. Daardoor stelden de auteurs dat de relatieve impact van individuele factoren hoger ligt dan gedacht (Stahler et al., 2013). Dit kan echter ook een andere oorzaak hebben, het zou kunnen zijn dat eenzaamheid aan de kern ligt van recidive. Zoals Bahr et al. (2010) stellen, kan een gebrek aan relaties na vrijlating leiden tot recidive. Wanneer ex-gevangenen ondersteuning aan elkaar hebben, is het mogelijk dat dit de recidive terugdringt. De ex-gevangenen die komen wonen in een buurt waar al ex-gevangenen wonen die eerder gerecidiveerd hebben, kunnen de recidive van alletwee deze groepen terugdringen, door middel van vriendschap en sociale ondersteuning.

Volgens onderzoek over de factoren die invloed hebben op het succes van voorwaardelijke vrijlating (Bahr et al., 2010), waarmee bedoeld wordt dat iemand niet recidiveert in deze periode, speelde de factor 'verbondenheid met familie' geen significante rol. Een 40-urige werkweek wees wel op het succesvol afsluiten van de voorwaardelijke vrijlatingstijd. Dit was en is voor veel ex-gevangenen alleen moeilijk te realiseren, doordat werkgevers niet graag ex-gevangenen aannemen (Graffam & Shinkfield, 2012; Albright & Denq, 1996). Door kwalitatief onderzoek (Bahr et al., 2010) zijn er extra factoren toegevoegd die invloed hadden op het succes van een voorwaardelijke vrijlating, zoals self-efficacy en ondersteuning van familie en vrienden. Er zijn verschillende andere onderzoeken die het belang van familie en vrienden weergaven. Bijvoorbeeld Bahr et al. (2010) stelden dat wanneer ex-gevangenen het moeilijker vonden oude (criminele) vrienden uit de buurt te blijven, ze vaker recidiveerden. Veel ex-gevangenen gaven in dit onderzoek aan eenzaam te zijn en het moeilijk te vinden nieuwe vrienden te maken. Door het gebrek aan relaties na vrijlating, zou er eerder recidive plaats kunnen vinden. Shapland en Bottoms (2011) stelden dat het hebben van gezagsgetrouwe vrienden, ook gezagsgetrouw gedrag oproept, waardoor recidive minder snel plaats zou vinden.

Shinkfield en Graffam (2009) concludeerden dat de meeste ex-gevangenen een kleine groep vrienden en familie hadden, die veel sociale ondersteuning gaven. Door deze sociale ondersteuning werd de kans om crimineel gedrag weer op te pakken kleiner, omdat er minder tijd voor is doordat men meer met deze gezagsgetrouwe vrienden en familie omgaat (Bahr et al., 2010).

Kortgezegd is het dus voor ex-gevangenen goed om een achterban te hebben die hen ondersteunt in de keuze om een gezagsgetrouw leven te beginnen en te behouden. Het is voor ex-gevangenen belangrijk steun te vinden, dit kan door werk of sociale ondersteuning zijn. Omdat de omgeving zo van belang is, wordt het huidige onderzoek uitgewerkt vanuit de kant van de omgeving van een ex-gevangene. Dit wordt onderzocht door de reactie en de bereidheid tot perspectiefname van studenten te meten op de terugkomst van een medestudent die drie maand in de gevangenis gezeten heeft.

PERSPECTIEFNAME

Perspectief nemen kan beschreven worden als het actief beschouwen van psychologische ervaringen van anderen (Todd, Bodenhausen, Richeson & Galinsky, 2011). Perspectiefname wordt in het dagelijks leven gebruikt om anderen in te kunnen schatten of gedrag van anderen te voorspellen. Als iemand perspectief neemt, krijgt deze persoon een positievere attitude tegenover diegene waarvan hij perspectief neemt en krijgt een sterkere neiging hem of haar te helpen. Dit komt doordat iemand meer empathie krijgt door perspectief te nemen (Batson, Early & Salvarani, 1997). Wanneer men bereid is perspectief te nemen van de ex-gevangene, zal de ex-gevangene eerder geholpen worden. Eerder is beschreven waarom hulp, in welke vorm dan ook, belangrijk is voor een ex-gevangene. Dit is waarom de bereidheid tot perspectiefname onderzocht wordt. Todd et al. (2011) lieten zien dat perspectiefname van een outgrouplid, uitingen van racistische vooroordelen tegengaat. Omdat er dus verschil zit in de perspectiefname van in- en outgroupleden, wordt het effect van groepslidmaatschap onderzocht.

GROEPSLIDMAATSCHAP

Groepslidmaatschap heeft maken met in- en outgroups, zoals beschreven door Kassin, Fein en Markus (2008). Afhankelijk van de situatie, kan een in- en outgroup anders zijn. Wanneer er binnen een situatie twee groepen studenten zijn, psychologie- en bedrijfskundestudenten, zal een psychologiestudent de bedrijfskundestudent als outgroup zien. Wanneer er vervolgens groepen gemaakt worden tussen bijvoorbeeld studenten en scholieren, zal een psychologiestudent diezelfde bedrijfskundestudent als ingroup zien. Een in- of outgroup kan gebaseerd zijn op allerlei criteria, zoals geslacht, beroep, leeftijd en zelfs op minieme details zoals het over- of onderschatten van een reeks puntjes (Tajfel, Billig, Bundy & Flament, 1971). Wanneer er, bewust of onbewust, onderscheid tussen groepen gemaakt wordt, is er voor de leden een duidelijke in- en outgroup. Door deze in- en outgroups ontstaat er een zogenaamde 'ingroup favoritism', wat inhoudt dat de ingroup bevoorrecht wordt. De sociale identiteit theorie (Tajfel & Turner, 1986) verklaart dat mensen hun eigenwaarde willen verhogen en dat dit kan door zichzelf als lid van een gunstige groep te zien. Wanneer de

ingroup als positief wordt gezien en weggezet, zien de leden van deze groep zichzelf ook positiever. Als ingrouplid is het gunstig om de eigen groep positiever weg te zetten ten opzichte van outgroups, zodat er een duidelijk 'wij-zij' gevoel bestaat. Hierdoor kan het lid zijn identiteit aan een gunstige groep verlenen. Door dit proces in stand te houden, wordt de sociale identiteit bekrachtigd.

In de literatuur is er vooral onderzoek gedaan naar de beoordeling van daders in combinatie met in- en outgroups. Wanneer een dader als buitenstaander bestempeld wordt, wordt hij anders beoordeeld dan wanneer hij een ingrouplid zou zijn geweest. Als een ingrouplid een misdaad pleegt, worden daarmee namelijk de geldende normen en waarden binnen de ingroup verstoord. Voor ingrouplid zal zijn gedrag daarom eerder aan situationele factoren worden toegeschreven dan aan persoonlijke factoren; hiermee worden de geldende normen en waarden binnen de groep het minst aangetast. Dit kan volgens Pettigrew (1979) worden verklaard door de ultieme attributiefout. Dit betekent dat daden van een outgroupdader door een ingrouplid, eerder worden toegeschreven aan persoonlijke factoren; outgroupleden zijn per definitie minder adequaat dan ingroupleden. Door deze redenering kunnen vooroordelen ontstaan, een voorbeeld daarvan is 'Zie je nou wel, alle Belgen zijn dom'.

Er kan echter ook een heel ander effect optreden, waarbij de ingroupdader strenger beoordeeld wordt. Wanneer het één of het andere effect optreedt, heeft met verschillende factoren te maken, zoals beschreven door Gollwitzer en Bücklein (2007), waarom het misdrijf is gepleegd, de identificatie met de ingroup, excuses voor de daden en recidive. De invloed van recidive is onderzocht door Gollwitzer en Keller (2010). Zij beschreven het verschil in reactie op een first-time offender en een dader die meerdere keren crimineel gedrag vertoont. Zij lieten zien dat een ingroup, first-time offender milder beoordeeld wordt. Dit wordt een ingroup clementie effect genoemd. Een clementie effect is wanneer daders milder beoordeeld worden, in dit geval geldt dat alleen voor first-time offender ingroupdaders. Waarschijnlijk heeft dit er mee te maken dat bij één misstap er nog van situationele factoren uitgegaan kan worden, terwijl dit bij vaker voorkomen sneller toegeschreven wordt aan persoonlijke factoren (Gollwitzer & Bücklein, 2007). Bij ingroupdaders die vaker crimineel gedrag vertoont hebben, treedt het zogenaamde Black Sheep Effect (Marques, Yzerbyt & Leyens, 1988) op. Dit houdt in dat een ingroupdader strenger beoordeeld wordt dan een outgroupdader voor dezelfde daden. Dat komt doordat de ingroupdader het beeld van de ingroup door zijn daden verandert, waardoor de sociale identiteit van de groep in negatieve zin aangepast kan worden. Door de ingroupdader strenger te beoordelen, laat men aan de outgroup zien dat de normen en waarden niet veranderd zijn en kan men haar eigen sociale identiteit beschermen. Dit effect vindt alleen plaats wanneer de aangetaste normen of waarden belangrijk zijn voor de sociale identiteit van de beoordelaar (Marques et al, 1988).

Braun en Gollwitzer (2012) onderscheidden het Black Sheep Effect van een clementie effect voor outgroupdaders. Zij stellen dat er rekening mee gehouden moet worden dat ingroupleden niet bevooroordeeld over willen komen, waardoor zij zich coulanter opstellen tegen outgroupdaders, dan

tegen ingroupdaders. Dit gebeurt bijvoorbeeld in situatie met een allochtone dader. Omdat men niet wil dat anderen denken dat ze vooroordelen hebben tegen de outgroup, wordt een outgroupdader voor hetzelfde misdrijf milder beoordeeld dan een ingroupdader. Dit gebeurt volgens de auteurs om de ingroup positiever voor te doen, ze laten met hun reacties zien dat de ingroup geen vooroordelen heeft. Als participanten van tevoren kans hadden aan te geven niet bevooroordeeld te zijn, verdween het clementie effect.

ATTITUDE TEN AANZIEN VAN DADERS

Leverentz (2011) onderzocht de attitude van de algemene bevolking tegenover ex-gevangenen. Dit werd gedaan op twee manieren, eerst werd er een survey rondgestuurd over hun houding tegen en ervaring met ex-gevangenen, daarna werd er middels een aantal interviews een kwalitatief onderzoek gehouden. Dit alles werd gedaan met perspectief op de buurt, er werd gezocht naar een buurtcontext. Er bleek dat verschillende buurten er verschillende attitudes op aanhielden, wat ook samenhang met persoonlijke factoren, zoals geslacht, afkomst en ouderschap. Wanneer mensen positievere attitudes hadden tegenover ex-gevangenen, hadden zij ook minder behoefte aan sociale afstand. Sociale afstand wordt gedefinieerd als de mate waarin mensen anderen in hun sociale omgeving accepteren.

Wanneer een dader zijn excuses aanbod, zagen mensen diegene als beter persoon en vonden hem of haar minder afkeurenswaardig (Darby & Schlenker, 1982). Bijvank (2012) onderzocht het effect van de intentie om te veranderen en kwam tot een soortgelijke conclusie, wanneer de outgroupdaders de intentie toonden om te veranderen, werden zij positiever beoordeeld. Volgens Schrimpf (2013) blijkt dat wanneer outgroupdaders hun excuses aanbieden, zij positiever beoordeeld worden. Het is makkelijker om perspectief te nemen van een outgroupdader die zijn excuses aanbiedt en/of de intentie laat zien om te veranderen dan wanneer een outgroupdader dit niet doet. Bij een ingroupdader heeft dit minder effect. Dit komt onder andere omdat een outgroupdader 'extremer' beoordeeld wordt en wanneer diegene geen intentie toont om te veranderen, zal hij eerder als 'afschuwelijk' gezien worden. Mensen willen ingroupdaders niet zo zien, omdat dit invloed kan hebben op de normen en waarden van de ingroup. Wanneer er iemand in de ingroup als 'afschuwelijk' bekend staat, wordt de gehele groep erop aangekeken. Dit is waarom de veranderintentie minder belangrijk is bij een ingrouplid. Wanneer een ingrouplid aangeeft wel te willen veranderen, kunnen zijn daden verklaard worden door de ultieme attributiefout. Ook Giner-Sorolla, Espinosa, Castano en Brown (2008) kwamen tot een soortgelijke conclusie. Zij vonden dat wanneer een outgroupdader schaamte over de daad laat zien, dit de daad minder belangrijk maakte. Ook hier gold dit niet voor een ingrouplid.

VERWACHTINGEN

Dezelfde soort uitkomsten als bij Bijvank (2012) en Schrimpf (2013) worden verwacht binnen het huidige onderzoek. Bij Bijvank (2012) en Schrimpf (2013) ontstond een Black Sheep Effect, waarbij men minder bereid was perspectief te nemen van een ingroupdader. Dit effect werd verwacht, omdat

de dader iets gedaan heeft, dat sterk tegen de normen en waarden van de ingroup ingaat. Onderstaande hypothese impliceert een hoofdeffect van lidmaatschap van de dader tegen de bereidheid om perspectief te nemen; mensen zijn eerder bereid perspectief te nemen van een outgroupdader dan van een ingroupdader.

H1. Mensen zijn minder bereid om perspectief te nemen van een ingroupdader dan van een outgroupdader, waardoor er een Black Sheep Effect ontstaat.

Uit eerder onderzoek bleek dat men een dader milder beoordeelde die zijn excuses aanbood, dan een dader die dat niet deed (Schrimpf, 2013). Ook blijkt uit eerder onderzoek van Giner-Sorolla et al. (2012) dat een dader eerder vergeven werd als hij zijn verantwoordelijkheid nam. Het huidige onderzoek richt zich op de verschillen op perspectief nemen wanneer een dader zijn daden goedpraatte of zijn verantwoordelijkheid nam. De hypothese impliceert een hoofdeffect van verantwoordelijkheid nemen tegen bereidheid tot perspectiefname; wanneer een dader zijn verantwoordelijkheid neemt, is men meer bereid perspectief te nemen dan wanneer een dader zijn daden goedpraat.

H2. Als de dader zijn verantwoordelijkheid neemt over zijn daden, hebben mensen minder moeite om perspectief te nemen.

Volgens Braun en Gollwitzer (2012) zijn mensen geneigd outgroupdaders milder te beoordelen, uit angst bevooroordeeld over te komen. Er wordt verwacht dat dit een rol speelt wanneer de outgroupdader zijn verantwoordelijkheid neemt. Wanneer de outgroupdader zijn daden goedpraat, is de angst om bevooroordeeld over te komen minder, omdat er duidelijk grenzen overschreden worden. Bij een ingroupdader zijn dit soort zaken minder van belang (Giner-Sorolla, 2008; Bijvank, 2012; Schrimpf, 2013).

H3. Er wordt een effect van verantwoordelijkheid nemen tegen goedpraten verwacht en dit effect is sterker bij een outgroupdader dan bij een ingroupdader.

METHODE

PARTICIPANTEN

Via de website van sona-systems werden participanten verworven. In dit systeem kunnen eerste- en tweedejaarspsychologiestudenten zich inschrijven voor verschillende onderzoeken, waar ze credits voor krijgen. Er hebben 121 participanten deelgenomen, waarvan 104 vrouwen. De gemiddelde leeftijd was 20.52 (SD = 2.32). 68 participanten waren van Duitse afkomst, 53 van Nederlandse afkomst en 2 ongedefinieerd. De participanten konden aangegeven of ze geïnteresseerd waren in de uitkomsten van het onderzoek, zij kregen een korte samenvatting opgestuurd.

DESIGN

Het experiment was een 2 (groepslidmaatschap dader: ingroup versus outgroup) x 2 (reactie dader: verantwoordelijkheid nemen versus goedpraten) tussen proefpersonen design. De participanten kregen een casus te zien met de instructies om zich in te leven in de ex-gevangene. Daarna werd gemeten in hoeverre de participanten bereid waren perspectief te nemen. Dit werd gedaan door een covariantieanalyse waar hoofd- en interactie-effecten onderzocht werden. Exploratief werd de beoordeling van de dader, gewenste sociale afstand en gevoelens voor de dader onderzocht.

PROCEDURE

De participanten werden random ingedeeld over de condities. Binnen de condities was alleen de casus anders, de vragenlijsten en instructies waren overal hetzelfde. De casus ging over een student die doorgereden is na een ongeluk en hier later over verteld. De perspectiefname vragen waren het hoofddoel van het onderzoek, de beoordeling van en gevoelens over de dader zijn gevraagd om beter inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij de perspectiefname. In appendices A tot en met K is de uitvoering van het onderzoek weergegeven, zoals de participanten dit te zien kregen. De participanten kregen één van de casussen te zien uit appendix D.

MATERIAAL

ONAFHANKELIJKE VARIABELEN

Groepslidmaatschap dader

Het groepslidmaatschap van de dader was de eerste onafhankelijke variabele. De helft van de participanten kreeg een casus waar de dader lid was van dezelfde groep als de participant (ingroup: psychologiestudent), en de andere helft kreeg een casus waar de dader van een andere groep als de participant (outgroup: bedrijfskundestudent).

Reactie dader

De tweede onafhankelijke variabele is de reactie van de dader. De helft van de participanten kreeg een casus waar de dader zijn verantwoordelijkheid nam door zijn excuses aan te bieden en te vertellen in hoeverre hij en het slachtoffer onder zijn dader hebben geleden. De andere helft van de participanten kreeg een casus waar de dader zijn daden goedpraatte, door aan te geven dat hij niet de enige was die er schuld aan had.

Identificatie ingroup

Een andere onafhankelijke variabele was de identificatie met de groep 'psychologiestudenten op de UT'. Dit werd gemeten aan de hand van een vragenlijst, gebaseerd op onderzoek naar identificatie van Leach et al. (2008). Deze vragenlijst bestond uit veertien items op een 7-punt Likertschaal, variërend van 'Helemaal niet' tot 'Heel erg', waarbij gevraagd wordt in hoeverre personen zich identificeren met hun nationaliteit. Voor het huidige onderzoek is de lijst aangepast naar 'psychologiestudenten op de

UT'. Er konden vijf factoren worden onderscheiden binnen deze variabele, zoals voorgesteld door Leach et al. (2008). De vragenlijst is te vinden als appendix C.

Solidariteit. De eerste factor was: 'solidariteit', waar drie items onder vallen met een onderlinge samenhang van $\alpha = .88$. een voorbeelditem hiervan was 'Ik voel mij verbonden met psychologiestudenten op de UT'.

Tevredenheid. De tweede factor was: 'tevredeheid', waar vier items onder vallen met een onderlinge samenhang van $\alpha = .79$. een voorbeeld hiervan was 'Ik ben blij dat ik psychologie student op de UT ben'.

Centraliteit. De derde factor was: 'centraliteit', waar drie items onder vallen met een onderlinge samenhang van $\alpha = .83$. Een voorbeelditem hiervan was 'Ik denk vaak aan het feit dat ik psychologiestudent op de UT ben'.

Individuele zelf-stereotypering. De vierde factor was: 'individuele zelf-stereotypering' waar twee items onder vallen met een onderlinge samenhang van $r = .75$. Een voorbeelditem voor deze factor was: 'Ik lijk veel op de gemiddelde psychologiestudent op de UT'.

Ingroup homogeniteit. De vijfde factor was: 'ingroup homogeniteit', waar twee items onder vallen met een onderlinge samenhang van $r = .74$. Een voorbeelditem hiervan was 'Psychologiestudenten op de UT delen veel overeenkomsten met elkaar'. Deze vragenlijst werd gebruikt als controle, waarmee gecontroleerd werd of psychologiestudenten op de UT een goede ingroup is geweest. Het hoofddoel van deze vragenlijst was echter om de participanten te primen op hun ingroup 'Psychologiestudenten op de UT'.

AFHANKELIJKE VARIABELEN

Bereidheid tot perspectief nemen

De bereidheid tot perspectief nemen werd gemeten door een vragenlijst, bestaande uit zeventien items op een 7-punt Likertschaal, variërend van 'Helemaal niet' tot 'Heel erg' (appendix F). De vragenlijst was overgenomen van Bijvank (2012). Item 4 is omgeschaald. Er is een principale componenten analyse met varimaxrotatie gedaan, die 63% van de variantie verklaarde, waarbij drie factoren gevonden werden. Door een aantal items te verplaatsen over de factoren, is er meer samenhang tussen de items binnen de factoren.

Bereidheid tot perspectief nemen. De eerste factor geeft de bereidheid tot perspectief nemen weer en bestaat uit vier items, de onderlinge samenhang is $\alpha = .80$. Een voorbeelditem van deze factor was: 'In hoeverre heb je geprobeerd perspectief te nemen van de ex-gevangene?'.

Angst voor sympathie. De tweede factor geeft de angst voor sympathie voor de dader weer en bestaat uit vijf items, de onderlinge samenhang is $\alpha = .79$. Een voorbeelditem van deze factor was: 'Ik wilde me niet inleven in de ex-gevangene omdat ik geen enkele sympathie wilde krijgen voor hem'.

Weerstand tot perspectief nemen. De derde factor geeft de weerstand tot perspectief nemen weer en bestaat uit drie items, de onderlinge samenhang is $\alpha = .73$. Een voorbeelditem voor deze

factor was: ‘In hoeverre werd je geremd door jouw eigen overtuigingen om het perspectief te nemen van ex-gevangene?’.

Angst voor vergelijkbaar gedrag. De vierde factor geeft de angst voor vergelijkbaar gedrag weer en bestond uit één item, namelijk ‘Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in Alex, ik door begrip sneller zo’n misdrijf zou plegen’.

Beoordeling

Voor extra inzicht in de factoren die een rol spelen bij de perspectiefname, werd er een vragenlijst afgenomen die vroeg naar de inschatting van de dader. De vragenlijst bestond uit achttien items op een 7-punt Likertschaal, variërend van ‘Helemaal niet’ tot ‘Heel erg’ (appendix G). Acht items zijn overgenomen van Weiner, Graham, Peter en Zmuidinas (1991). Items 14 en 16 zijn omgeschaald. Er is een principaal componenten analyse met varimaxrotatie gedaan, die 68% van de variantie verklaarde, waarbij drie factoren gevonden werden. Omdat deze drie factoren inhoudelijk niet voldoende leken te zijn, er bestond teveel verschil binnen één factor, is er handmatig vijf factoren van gemaakt, gebaseerd op inhoud van de items. Hierdoor ontstonden vijf losse factoren.

Ingeschatte mate van verantwoordelijkheid. De eerste factor geeft de ingeschatte mate van verantwoordelijkheid weer en bestaat uit vier items, waarvan de onderlinge samenhang $\alpha = .82$ is. Een voorbeelditem van deze factor was: ‘In hoeverre geloof je dat Alex zich verantwoordelijk voor zijn daad voelt?’.

Ingeschatte emotioneel lijden. De tweede factor geeft het ingeschatte emotioneel lijden weer en bestaat uit vijf items, waarvan de onderlinge samenhang $\alpha = .89$. Een voorbeelditem van deze factor was: ‘In hoeverre vind je dat Alex emotioneel lijdt onder de togedane schade aan het slachtoffer?’.

Geloofwaardigheid. De derde factor geeft de geloofwaardigheid van de dader weer en bestaat uit drie items waarvan de onderlinge samenhang $\alpha = .95$ is. Een voorbeelditem van deze factor was: ‘In hoeverre ervaar je de uitspraken van Alex als oprecht?’.

Ingeschatte onverschilligheid. De vierde factor geeft de ingeschatte onverschilligheid van de dader weer en bestaat uit drie items waarvan de onderlinge samenhang $\alpha = .80$ is. Een voorbeelditem van deze factor was: ‘In hoeverre blijft Alex onberoerd als hij het over zijn daden heeft?’.

Verwachte recidive. De vijfde factor geeft de verwachte recidive van de dader weer en bestaat uit drie items, waarvan de onderlinge samenhang $\alpha = .85$ is. Een voorbeelditem voor deze factor was: ‘In hoeverre denk je dat Alex gemotiveerd is dit soort gedragingen in de toekomst te voorkomen?’.

Gewenste sociale afstand

Er werd een vragenlijst afgenomen over de gewenste sociale afstand. Deze bevatte vier items over bereidheid tot opnieuw opnemen in de groep, overgenomen uit Schrimpf (2013). Twee extra items zijn voor dit experiment gemaakt. Item 2 en 5 zijn omgeschaald. De vragenlijst is te vinden in appendix H.

Gewenste sociale afstand. De gehele vragenlijst is als één factor geschaald en heeft een onderlinge samenhang van $\alpha = .72$. Voorbeelditems van deze factor waren: ‘Ex-gevangenen zoals Alex, kunnen net zo goed vrienden van mij zijn, als mensen zonder strafblad’ en ‘Ik zou het vervelend vinden als Alex mijn huisgenoot zou worden’.

Gevoelens

Er werd een zestal woordparen voorgelegd, waarbij een negatief gevoel links stond en een positief gevoel rechts. De participanten werd gevraagd op een 7-punt Likertschaal aan te geven wat het dichtst bij zijn of haar gevoel kwam (appendix I).

Woordparen. De woordparen werden als één factor geschaald en hebben een onderlinge samenhang van $\alpha = .88$. Een voorbeeld van een woordpaar was: ‘Respect - Minachting’.

RESULTATEN

Er zijn covariantieanalyses uitgevoerd om het effect van groepslidmaatschap en de reactie van de dader te meten. Als onafhankelijke variabelen zijn het groepslidmaatschap van de dader genomen en de reactie van de dader. Als covariaat is hier genomen of de participant iemand kent die veroordeeld is voor een misdrijf. Dit is gedaan omdat verwacht werd dat wanneer men iemand in de omgeving heeft die veroordeeld is voor een misdrijf, al eerder heeft nagedacht over perspectiefname en beoordeling. Er wordt verwacht dat zij minder streng zijn in hun beoordelingen, omdat ze een ander beeld voor ogen hebben van een dader dat mensen die niet iemand in hun omgeving hebben die veroordeeld is voor een misdrijf. Dit is in overeenstemming met Hirschfield en Piquero (2010), zij stelden dat bekendheid met een ex-veroordeelde de attitude tegenover andere ex-veroordeelden milder maakt.

MANIPULATIECHECK

Reactie van de dader. De manipulatiecheck is, in geval van de reactie van de dader, gedaan door de ingeschatte verantwoordelijkheid van de dader te meten en deze te vergelijken tussen de condities. Er is een tweefactor variantieanalyse uitgevoerd met de ingeschatte verantwoordelijkheid als afhankelijke variabele en de reactie en het groepslidmaatschap van de dader als onafhankelijke variabelen. Het hoofdeffect van de reactie was significant op de ingeschatte verantwoordelijkheid, $F(1,122) = 40.48, p = .00$. Wanneer de reactie van de dader goedpraten was, schatte men de verantwoordelijkheid gemiddeld lager in ($M = 3.63, SD = 1.11$) dan wanneer de dader zijn verantwoordelijkheid nam ($M = 4.88, SD = 1.07$). Het andere hoofdeffect in het interactie-effect waren niet significant, $F_s(1, 122) < .61, p = ns$.

PERSPECTIEFFNAME

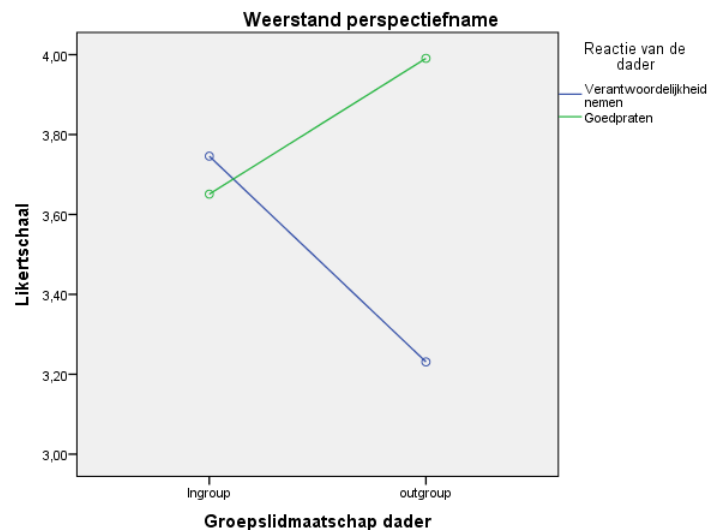
Bereidheid tot perspectief nemen. Er zijn geen significante hoofd- en interactie-effecten gevonden, $F_s(1, 123) < .15, p = ns$. Of een participant iemand kent die veroordeeld is voor een

misdrijf, was een significante covariaat, $F(1, 123) = 6.37, p < .02$. Het bleek dat wanneer men iemand kent die veroordeeld is geweest voor een misdrijf, men meer bereid is tot perspectief nemen van een ex-gevangene ($M = 5.16, SD = .92$), dan wanneer men niet iemand kent die veroordeeld is geweest voor een misdrijf ($M = 4.65, SD = 1.10$).

De hypothesen zijn gebaseerd op de bereidheid tot perspectief nemen, wat betekent dat met deze berekening alle hypothesen verworpen kunnen worden; er zijn geen significante effecten gevonden.

Angst voor sympathie. Er zijn geen significante hoofd- of interactie-effecten gevonden, $F_s(1, 123) < .03, p = ns$. Of de participant iemand kent die veroordeeld is geweest voor een misdrijf, was een significante covariaat, $F(1, 123) = 4.82, p < .03$. Wanneer men iemand kent die veroordeeld is voor een misdrijf, scoorde men gemiddeld hoger ($M = 2.01, SD = .96$) dan wanneer men niet iemand kent die veroordeeld is voor een misdrijf ($M = 2.50, SD = 1.25$). Dit betekent dat wanneer men iemand kent die veroordeeld is voor een misdrijf, men minder angst heeft om sympathie te krijgen voor een dader.

Weerstand voor perspectiefname. Er werden geen significante hoofdeffecten gevonden op basis van een tweefactor variantieanalyse, $F_s(1, 123) < .13, p = ns$. Het interactie-effect was marginaal significant, $F(1, 123) = 3.25, p < .07$. Dit interactie-effect hield in dat men meer weerstand had om perspectief te nemen van een outgrouplid dat zijn daden goedpraat, dan voor een outgrouplid dat zijn verantwoordelijkheid neemt. Voor ingroupleden was dit effect omgedraaid en minder sterk. Grafiek 1 illustreert dit effect. Er is geen significante covariaat gevonden, $F(1, 123) = 2.64, p = ns$.

Grafiek 1, interactie-effect gevonden op de factor weerstand tegen perspectief nemen

Angst vergelijkbaar gedrag. Er zijn geen significante hoofd- of interactie-effecten gevonden op basis van een tweefactor variantieanalyse, $F_s(1, 123) < .06, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 123) = .07, p = ns$.

BEOORDELING

Verantwoordelijkheid. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was niet significant, $F(1, 122) = .75, p = ns$. Het hoofdeffect van de reactie van de dader was significant, $F(1, 122) = 36.40, p = .00$. Dit houdt in dat wanneer de dader zijn verantwoordelijkheid nam, men vond dat hij meer verantwoordelijkheid nam ($M = 4.88, SD = 1.28$) dan wanneer hij zijn daden goedpraat ($M =$

3.63, $SD = 1.11$). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .47, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = 1.09, p = ns$.

Emotioneel lijden. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was marginaal significant, $F(1, 122) = 3.67, p < .06$. Dit hield dat men een ingroupdader meer emotioneel lijden toebedacht ($M = 4.59, SD = 1.41$) dan een outgroupdader ($M = 4.34, SD = 1.34$). Het hoofdeffect van de reactie van de dader was significant, $F(1, 122) = 45.54, p = .00$. Dit hield in dat wanneer de dader zijn verantwoordelijkheid nam, men hem meer emotioneel lijden toeschreef ($M = 5.25, SD = 1.09$), dan wanneer hij zijn daden goedpraat ($M = 3.80, SD = 1.23$). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .01, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = .80, p = ns$.

Geloofwaardigheid. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was niet significant, $F(1, 122) = .39, p = ns$. Het hoofdeffect van de reactie van de dader is wel significant, $F(1, 122) = 15.15, p = .00$. Dit houdt in dat men de dader die zijn verantwoordelijkheid neemt geloofwaardiger vindt ($M = 5.48, SD = 1.20$) dan wanneer hij zijn daden goedpraat ($M = 4.46, SD = 1.48$). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .00, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = .41, p = ns$.

Onverschilligheid. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was niet significant, $F(1, 122) = .02, p = ns$. Het hoofdeffect van de reactie van de dader was significant, $F(1, 122) = 62.28, p = .00$. Dit houdt in dat men een dader die zijn daden goedpraat als onverschilliger zien ($M = 4.11, SD = .98$) dan wanneer hij zijn verantwoordelijkheid neemt ($M = 2.46, SD = 1.16$). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .96, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = 1.59, p = ns$.

Verwachte recidive. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was niet significant, $F(1, 122) = 1.42, p = ns$. Het hoofdeffect van de reactie van de dader was significant, $F(1, 122) = 23.29, p = .00$. Dit houdt dat wanneer een dader zijn verantwoordelijkheid neemt, er van hem minder snel verwacht wordt dat hij recidiveert ($M = 2.59, SD = .97$), dan wanneer hij zijn daden goedpraat ($M = 3.62, SD = 1.24$). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .40, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = .12, p = ns$.

GEWENSTE SOCIALE AFSTAND

Gewenste sociale afstand. Er zijn geen significante hoofd- of interactie-effecten gevonden, $F_s(1, 122) < .09, p = ns$. Er is ook geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = .22, p$

GEVOELENS

Woordparen. Het hoofdeffect van het groepslidmaatschap van de dader was significant, $F(1, 122) = .31, p = ns$. Het hoofdeffect van de reactie van de dader was significant, $F(1, 121) = 15.44, p = .00$. Dit houdt in dat wanneer een dader zijn verantwoordelijkheid neemt, de participanten positievere gevoelens tonen ($M = 4.62, SD = .85$), dan wanneer een dader zijn daden goedpraat ($M = 3.88, SD =$

1.02). Het interactie-effect was niet significant, $F(1, 122) = .75, p = ns$. Ook is er geen significante covariaat gevonden, $F(1, 122) = 1.47, p = ns$.

DISCUSSIE

GEVONDEN RESULTATEN

Door middel van het huidige onderzoek is getracht factoren die een rol spelen bij de bereidheid om perspectief te nemen van een ex-gevangene in kaart te brengen. Er is geen verschil in de bereidheid tot perspectief nemen met betrekking tot een in- of outgroupdader. Ook de reactie van de dader maakt geen verschil in de bereidheid tot perspectief nemen. De reactie van de dader heeft wel invloed op de beoordeling van de dader, consequent met eerder onderzoek over excuses aanbieden (Darby & Schlenker, 1982; Schrimpf, 2013) en de veranderintentie van de dader (Bijvank, 2012). Het verwachte interactie-effect was alleen te zien bij de factor weerstand tegen het perspectief nemen. Het interactie-effect werd verwacht omdat men niet bevooroordeeld over wil komen (Braun & Gollwitzer, 2012), dit is bij bijvoorbeeld een allochtone dader veel meer van belang dan bij een dader die een andere studie doet. Deze theorie kan ook verklaren waarom er geen duidelijk verschil was tussen een in- en outgroupdader, er was geen noodzaak om niet bevooroordeeld over te komen.

KENNEN VAN EEN VEROORDEELDE

Wanneer men iemand kent die veroordeeld is voor een misdrijf, is diegene meer bereid perspectief te nemen van een ex-gevangene en had diegene minder angst voor sympathie. Anders dan verwacht werd, is er geen verschil gevonden in de beoordeling van een ex-gevangene. Aan de hand van het onderzoek van Hirschfield en Piquero (2010), werd verwacht dat mensen die iemand kennen die veroordeeld is voor een misdrijf, over het algemeen een positievere attitude hadden tegen ex-gevangenen. Door de resultaten van het huidige onderzoek kan er aan toegevoegd worden dat het kennen van iemand die veroordeeld is voor een misdrijf, ook invloed heeft op de perspectiefname.

LIMITATIES

Er was in het huidige onderzoek geen goede manipulatiecheck aanwezig voor het groepslidmaatschap van de dader. Hierdoor kon niet gecontroleerd worden of voor de participanten duidelijk was of een dader in- of outgrouplid was. Het zou kunnen dat dit een reden is geweest dat er weinig effecten gevonden zijn die te maken hebben met groepslidmaatschap.

Ook zijn Duitse en Nederlandse participanten als één groep beschouwd, psychologiestudenten. Hiermee wordt aangenomen dat er geen verschil zit tussen deze groepen, wat een vertekend beeld heeft kunnen geven. Duitse participanten kunnen de ex-gevangene als een Nederlander, dus outgrouplid kunnen hebben beschouwd. In de casus zat een briefje van Alex, in goed Nederlands geschreven, wat kan duiden op Nederlandse dader. Hier is van te voren rekening mee gehouden door

de ex-gevangene een naam te geven die in het Duits en in het Nederlands gangbaar is; Alex. Dit biedt echter geen uitsluitel.

IN- EN OUTGROUPS

Ondanks dat de hypothesen niet aangenomen kunnen worden, zijn er wel interessante resultaten voortgekomen uit het huidige onderzoek. Allereerst werd in hier hetzelfde patroon van een interactie-effect gevonden als in voorgaand onderzoek (Giner-Sorolla et al., 2008). Dit is opvallend omdat het huidige onderzoek een heel andere in- en outgroup had, namelijk studenten van verschillende studies, over het algemeen had voorgaand onderzoek in- en outgroups aan de hand van nationaliteit (Giner-Sorolla et al., 2008; Bijvank, 2012; Schrimpf, 2013). In het huidige onderzoek is dit effect gevonden bij één factor, wat het effect minder belangrijk maakt. Ook maakte in het huidige onderzoek het groepslidmaatschap van de dader voor de beoordeling niet uit, in tegenstelling tot vergelijkbaar onderzoek (Bijvank 2012; Schrimpf, 2013). Een verklaring hiervoor kan zijn dat men zich sterker identificeert met een nationaliteit, dan met een studie. Leach et al. (2008) vonden hogere waardes bij identificatie met nationaliteit dan identificatie met een universiteit. Doordat men zich minder sterk identificeert met de ingroup psychologiestudenten, zijn er minder sterke effecten gevonden. Het uitblijven van de effecten kan ook te maken hebben met de verschillen tussen hoog- laagidentificeerders. Hier is niet naar gekeken. Het zou kunnen zijn dat er in één van die groepen wel effecten te vinden zijn, maar dat de hoog- en laagidentificeerders elkaar compenseren, waardoor er in totaal geen effecten te zien zijn.

Concluderend kan gezegd worden dat de resultaten van het huidige onderzoek niet sterk zijn, maar wel bijdragen aan de informatie over groepslidmaatschap. Dezelfde effecten treden namelijk op bij verschillende soorten ingroups, nationaliteit en psychologie- of bedrijfskundestudenten.

DANKBETUIGING

Ik wil mijn begeleider Sven Zebel bedanken voor al zijn toevoegingen, feedback en zijn snelle reactie op e-mails. Mijn dank gaat uit naar Sven en mijn tweede begeleider Peter de Vries voor hun bijdragen aan deze bachelorthese.

REFERENTIES

- Albright, S., & Denq, F., (1996) Employer attitudes towards hiring ex-offenders. *Prison Journal*, 76, 118-137. doi: 10.1177/0032855596076002002
- Bahr, S.J., Harris, L., Fisher, J.K., & Harker Armstrong, A., (2010). Successful re-entry: What differentiates successful and unsuccessful parolees? *International Journal of Offender therapy and Comparative Criminology*, 54, 667-692. doi:10.1177/0306624X09342435
- Batson, C.D., Early, S., & Salvarani, G., (1997) Perspective taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 751-758.
- Bijvank, M. (2012). *In de schoenen van de daders. De invloed van veranderingsgezindheid groepslidmaatschap op perspectief name en beoordelingen van daders* (bachelorthese). Psychologie, Faculteit Gedragwetenschappen, Universiteit Twente, Enschede.
- Braun, J., & Gollwitzer, M., (2012). Leniency for out-group offenders. *European Journal of Social Psychology*, 42, 883-892. doi:10.1002/ejsp.1908
- Darby, B.W., Schlenker, B.R., (1982) Children's reactions to apologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 742-753. doi:10.1037//0022-3514.43.4.742
- Graffam, J. & Shinkfield, A.J., (2012) The life conditions of Australian ex-prisoners: An analysis of intrapersonal, subsistence, and support conditions. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56, 897-916. doi:10.1177/0306624X11415510
- Giner-Sorolla, R., Espinosa, E., Castano, ., & Brown, R., (2008) Shame expressions reduce the recipient's insult from outgroup reparations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 519-526. doi:10.1016/j.jesp.2007.08.003
- Giner-Sorolla, R., Vasiljevic, M, Zaiser, E., & Zebel, S. (2012) Suffering and responsibility-taking inferences explain why wrongdoers' use of emotion words can bring satisfaction. *Manuscript submitted for publication*.

Gollwitzer, M. & Bücklein, K. (2007) Are “we” more punitive than “me”? Self-construal styles, justice-related attitudes, and punitive judgements. *Social Justice Research*, 20, 457-478.

doi:10.1007/s11211-007-0051-y

Gollwitzer, M., & Keller, L. (2010). What you did only matters if you are one of us: Offenders' group membership moderates the effect of criminal history on punishment severity. *Social Psychology*, 41, 20-26.

Hirschfield, P., J., & Piquero, A., P. (2010). Normalization and Legitimation: Modeling stigmatizing attitudes toward ex-offenders. *American Society of Criminology*, 48, 27- 54. doi:10.1111/j.1745-

9125.2010.00179.x

Kassin, S.M., Fein, S., & Markus, H., (2013) *Social Psychology*. Boston: Houghton Mifflin.

Leach, C.W., Spears, R., Branscombe, N.R., & Doosje, B. (2003) Malicious pleasure: Schadenfreude at the suffering of another group. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 932-943.

doi:10.1037/0022-3514.84.5.932

Leach, C. W., van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M., Pennekamp, S. F., Doosje, B. Ouwerkerk, J. P., & Spears, R. (2008). Group-level self-definition and self-investment: A hierarchical (multicomponent) model of ingroup identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 144-165.

doi:10.1037/0022-3514.95.1.144

Leverentz, A., (2011) Neighborhood context of attitudes toward crime and reentry. *Punishment and Society*, 13, 64-92. doi:10.1177/1462474510385629

Omroep Zeeland (2013). *Woonboerderij voor ex-gedetineerden: 'Ik moest wennen'*. Geraadpleegd op 16 oktober 2013, van <http://www.omroepzeeland.nl/nieuws/2013-08-02/492927/woonboerderij-ex-gedetineerden-ik-moest-wennen#.U16d01DIZj5>

Marques, J.M., Yzerbyt, V.Y., & Leyens, J-P., (1988) The “Black Sheep Effect”: Extremity of judgments towards ingroup members as a function of group identification. *European Journal of Social Psychology*, 18, 1-16. doi: 10.1002/ejsp.2420180102

Schrimpf, L. (2013) *Changing the angle: The effect of group membership and apology on the willingness to take perspective of ex-prisoners* (bachelorthese). Psychologie, Faculteit Gedragwetenschappen, Universiteit Twente, Enschede.

Shapland, J., & Bottoms, A., (2011) Reflections on social values, offending and desistance among young adult recidivists. *Punishment & Society*, 13, 256-282. doi: 10.1177/1462474511404334

Shinkfield, A.J., & Graffam, J., (2009). Community reintegration of ex-prisoners: Type and degree of change in variables influencing successful reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53 (1), pp. 29-42. doi:10.1177/0306624X07309757

Stahler, G.J., Mennis, J., Belenko, S., Welsh, W.N., Hiller, M.L., & Zajac, G., (2013) Predicting Recidivism for Released State Prison Offenders: Examining the Influence of Individual and Neighborhood Characteristics and Spatial Contagion on the Likelihood of Reincarceration. *Criminal Justice and Behavior*, 40, (6), 690-711. doi:10.1177/0093854812469609

Tajfel, H., Billig, M.G., Bundy, R.P., & Flament, C. (1971) Social categorizations and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 1, 149-178.

Tajfel, H., & Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. In S. Worchel and L.W. Austin (eds), *Psychology of Intergroup Relations*. Chigago: Nelson-Hall

Todd, A.R., Bodenhausen, G.V., Richeson, J.A., & Galinsky, A.D. (2011) Perspective taking combats automatic expressions of racial bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 1027-1042. doi: 10.1037/a0022308

Weiner, B., Graham, S., Peter, O., & Zmuidinas, M., (1991) Public confessions and forgiveness. *Journal of Personality*, 59, 281-312. doi:10.1111/j.1467-6494.1991.tb00777.x

APPENDICES

Appendix A, welkom aan participanten	22
Appendix B, persoonlijke gegevens participant	23
Appendix C, vragenlijst identificatie.....	24
Appendix D, Casussen	26
Appendix E, controle perspectiefname.....	28
Appendix F, vragenlijst perspectiefname.....	29
Appendix G, vragenlijst beoordeling.....	30
Appendix H, vragenlijst sociale afstand.....	32
Appendix I, vragenlijst woordparen	33
Appendix J, serieuze deelname	34
Appendix K, dank deelname	35

APPENDIX A, WELKOM AAN PARTICIPANTEN

Hallo,

Fijn dat je mee wil werken aan dit onderzoek! Er wordt straks een casus voorgelegd en een aantal vragen gesteld over jouw reactie op een ex-gevangene. Verdere uitleg wordt later gegeven. Deelname aan dit onderzoek is anoniem en u kunt zonder opgaaf van reden elk moment stoppen. Uw gegevens zullen niet aan derden worden verstrekt. Door op 'Start' te klikken bevestigt u dat u dit gelezen en begrepen hebt.

Ps. Wanneer je deze link niet via Sona-systems hebt toegestuurd gekregen, maar wel graag proefpersoonpunten wilt ontvangen, dien je deze pagina weg te klikken en je via Sona-Systems aan te melden voor het online-onderzoek 'In de schoenen van de dader'.

APPENDIX B, PERSOONLIJKE GEGEVENS PARTICIPANT

Eerst krijg je een aantal vragen over jezelf en jij als psychologie student.

Wat is je leeftijd?

...

Wat is je nationaliteit?

- Nederlands
- Duits
- Anders, namelijk ...

Ben je een man of vrouw?

- Man
- Vrouw

Wat studeer je?

- Psychologie
- Anders

In welk jaar ben je begonnen met je studie?

...

Welke vooropleiding heb je genoten?

- VWO
- HBO
- Anders

Heb je een geloofsovertuiging?

- Nee
- Ja, namelijk ...

Ben je zelf ooit veroordeeld geweest voor het plegen van een misdrijf?

- Ja
- Nee

Ken je iemand anders die ooit veroordeeld is voor het plegen van een misdrijf?

- Ja
- Nee

Ben je zelf ooit slachtoffer geworden van een misdrijf?

- Ja
- Nee

Ken je iemand die ooit slachtoffer is geworden van een misdrijf?

- Ja
- Nee

APPENDIX C, VRAGENLIJST IDENTIFICATIE

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Ik ben blij dat ik een psychologie student op de UT ben.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik voel mij solidair met psychologie studenten op de UT.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Psychologie student-zijn op de UT vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik denk vaak aan het feit dat ik een psychologie student op de UT ben.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Het geeft me een goed gevoel om psychologie student op de UT te zijn.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik voel mij verbonden met psychologie studenten op de UT.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Een belangrijk deel van mijn identiteit is het feit dat ik psychologie student op de UT ben.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik vind dat psychologie studenten op de UT veel hebben om trots op te zijn.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik vind het aangenaam om psychologie student op de UT te zijn.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik voel mij betrokken bij psychologie studenten op de UT.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik heb veel overeenkomsten met de gemiddelde psychologie student op de UT.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Psychologie studenten op de UT lijken veel op elkaar.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Psychologie studenten op de UT delen veel overeenkomsten met elkaar.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

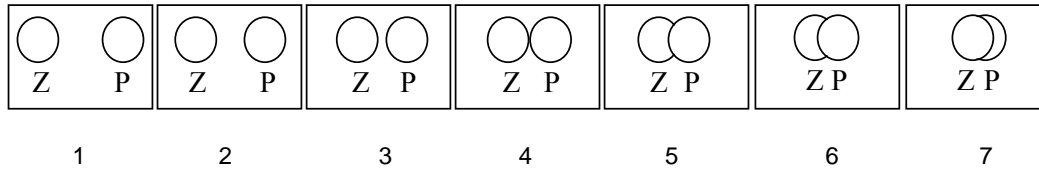
Ik lijk veel op de gemiddelde psychologie student op de UT.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

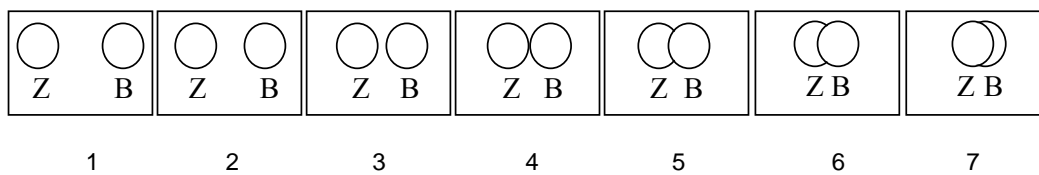

APPENDIX D, FIGUUR IDENTIFICATIE

In de volgende figuur staat Z voor 'Zelf' en P voor 'Psychologie student' . Geef aan welke afbeelding jij het best weergeeft hoe jij jezelf ziet in relatie tot de gemiddelde psychologie student op de UT.

In de volgende figuur staat Z voor 'Zelf' en B voor 'Bedrijfskunde student' . Geef aan welke afbeelding jij het best weergeeft hoe jij jezelf ziet in relatie tot de gemiddelde bedrijfskunde student op de UT.

APPENDIX D, CASUSSEN

Hieronder krijg je een casus te zien, probeer je tijdens het lezen in te verplaatsen in de ex-gevangene. Probeer je voor te stellen dat je de ex-gevangene bent en welke gedachtes en gevoelens er bij jou, als ex-gevangene, spelen. Na het lezen van de casus zal je gevraagd worden om tenminste twee gedachten en gevoelens op te schrijven die bij je opgekomen zijn tijdens dit inleven.

1. Op het mededelingenbord van Psychologie, in gebouw Cubicus, hangt tussen de oproepen om mee te doen aan onderzoeken het volgende briefje:

'Hallo, ik Alex, student Psychologie. De meeste mensen zullen mijn naam al kennen. Via deze weg wil ik uitleg geven over wat er gebeurd is, omdat ik liever heb dat jullie het van mij direct horen, dan via geruchten. Door mijn bekentenis hier openbaar op te hangen, hoop ik duidelijkheid te scheppen. Het klopt dat ik net terug ben uit de gevangenis, ik heb een aantal maanden vastgezeten. 10 juni ben ik in de auto gestapt terwijl ik gedronken had. Er kwam een fietser zonder licht van rechts, die ik niet gezien had, waardoor ik een ongeluk veroorzaakte. In paniek ben ik weggereden, ik schaamde me zo. Het slachtoffer had mijn kenteken onthouden, waardoor ik uiteindelijk ben opgepakt. Ik heb inmiddels contact gehad met de fietser, om aan te geven hoeveel het me spijt. In de tijd dat ik in de gevangenis zat, heb ik nagedacht over mezelf en ik wil nooit meer de oorzaak zijn van zo'n lijden van iemand anders. Ik ben gaan nadenken over mijn alcoholgebruik en besef nu dat alle waarschuwingen over drank achter het stuur gewoon waar zijn. Ik ben zo dom geweest om te denken dat ik anders was en wel fatsoenlijk zou kunnen rijden. Ik kan het niet ongedaan maken, maar ik heb in ieder geval boete gedaan voor mijn daden. Nu ga ik heel bewust om met alcohol. Ik wil graag open zijn over wat ik gedaan heb, omdat ik vind dat mijn omgeving recht heeft om te weten wat er precies gebeurd is. Ik hoop dat dit duidelijkheid geeft voor jullie, binnen de opleiding, zodat ik verder kan met studeren hier.'

2. Op het mededelingenbord van Psychologie, in gebouw Cubicus, hangt tussen de oproepen om mee te doen aan onderzoeken het volgende briefje:

'Hallo, ik Alex, student Psychologie. De meeste mensen zullen mijn naam al kennen. Via deze weg wil ik uitleg geven over wat er gebeurd is, omdat ik liever heb dat jullie het van mij direct horen, dan via geruchten. Door mijn bekentenis hier openbaar op te hangen, hoop ik duidelijkheid te scheppen. Het klopt dat ik net terug ben uit de gevangenis, ik heb een aantal maanden vastgezeten. 10 juni ben ik in de auto gestapt terwijl ik gedronken had. Er kwam een fietser zonder licht van rechts, die ik niet gezien had, waardoor ik een ongeluk veroorzaakte. In paniek ben ik weggereden, ik schaamde me zo. Het slachtoffer had mijn kenteken onthouden, waardoor ik uiteindelijk ben opgepakt. Ik weet wel dat ik het niet door had moeten rijden, maar het was gewoon een reflex. Het was alsof ik er helemaal niet bij nadacht, het ging automatisch. Ik wil niet zeggen dat ik er niets aan kon doen, maar het gebeurde gewoon. Het gaat best goed met die fietser, dus zo erg was het ook weer niet. Daarbij reed hij zonder licht, dus eigenlijk was het ook niet direct mijn fout. Toch heb ik als enige een straf gehad. Nu heb ik dus in de gevangenis gezeten en daarom vind ik ook dat ik er niet meer op aangekeken moet worden. Volgens het rechtssysteem zat ik fout en ik heb mijn straf uitgezeten. Ik hang dit hier op, zodat jullie weten wat er gebeurd is en ik het niet aan iedereen persoonlijk uit hoeft te leggen. Ik wil nu gewoon verder met mijn studie en ik zou het fijn vinden als jullie mij hier niet om veroordelen.'

3. Op het mededelingenbord van Bedrijfskunde, in gebouw Ravelijn, hangt het volgende briefje:

'Hallo, ik Alex, student Bedrijfskunde. De meeste mensen zullen mijn naam al kennen. Via deze weg wil ik uitleg geven over wat er gebeurd is, omdat ik liever heb dat jullie het van mij direct horen, dan via geruchten. Door mijn bekentenis hier openbaar op te hangen, hoop ik duidelijkheid te scheppen. Het klopt dat ik net terug ben uit de gevangenis, ik heb een aantal maanden vastgezeten. 10 juni ben ik in de auto gestapt terwijl ik gedronken had. Er kwam een fietser zonder licht van rechts, die ik niet gezien had, waardoor ik een ongeluk veroorzaakte. In paniek ben ik weggereden, ik schaamde me zo. Het slachtoffer had mijn kenteken onthouden, waardoor ik uiteindelijk ben opgepakt. Ik heb inmiddels contact gehad met de fietser, om aan te geven hoeveel het me spijt. In de tijd dat ik in de gevangenis zat, heb ik nagedacht over mezelf en ik wil nooit meer de oorzaak zijn van zo'n lijden van iemand anders. Ik ben gaan nadenken over mijn alcoholgebruik en besef nu dat alle waarschuwingen over drank achter het stuur gewoon waar zijn. Ik ben zo dom geweest om te denken dat ik anders was en wel fatsoenlijk zou kunnen rijden. Ik kan het niet ongedaan maken, maar ik heb in ieder geval boete gedaan voor mijn daden. Nu ga ik heel bewust om met alcohol. Ik wil graag open zijn over wat ik gedaan heb, omdat ik vind dat mijn omgeving recht heeft om te weten wat er precies gebeurd is. Ik hoop dat dit duidelijkheid geeft voor jullie, binnen de opleiding, zodat ik verder kan met studeren hier.'

4. Op het mededelingenbord van Bedrijfskunde, in gebouw Ravelijn, hangt het volgende briefje:

'Hallo, ik Alex, student Bedrijfskunde. De meeste mensen zullen mijn naam al kennen. Via deze weg wil ik uitleg geven over wat er gebeurd is, omdat ik liever heb dat jullie het van mij direct horen, dan via geruchten. Door mijn bekentenis hier openbaar op te hangen, hoop ik duidelijkheid te scheppen. Het klopt dat ik net terug ben uit de gevangenis, ik heb een aantal maanden vastgezeten. 10 juni ben ik in de auto gestapt terwijl ik gedronken had. Er kwam een fietser zonder licht van rechts, die ik niet gezien had, waardoor ik een ongeluk veroorzaakte. In paniek ben ik weggereden, ik schaamde me zo. Het slachtoffer had mijn kenteken onthouden, waardoor ik uiteindelijk ben opgepakt. Ik weet wel dat ik het niet door had moeten rijden, maar het was gewoon een reflex. Het was alsof ik er helemaal niet bij nadacht, het ging automatisch. Ik wil niet zeggen dat ik er niets aan kon doen, maar het gebeurde gewoon. Het gaat best goed met die fietser, dus zo erg was het ook weer niet. Daarbij reed hij zonder licht, dus eigenlijk was het ook niet direct mijn fout. Toch heb ik als enige een straf gehad. Nu heb ik dus in de gevangenis gezeten en daarom vind ik ook dat ik er niet meer op aangekeken moet worden. Volgens het rechtssysteem zat ik fout en ik heb mijn straf uitgezeten. Ik hang dit hier op, zodat jullie weten wat er gebeurd is en ik het niet aan iedereen persoonlijk uit hoeft te leggen. Ik wil nu gewoon verder met mijn studie en ik zou het fijn vinden als jullie mij hier niet om veroordelen.'

APPENDIX E, CONTROLE PERSPECTIEFNAME

Geef hieronder tenminste twee gedachten weer die bij u opgekomen zijn bij het inleven in de ex-gevangene.

...

...

Geef hieronder tenminste twee gevoelens weer die bij u opgekomen zijn bij het inleven in de ex-gevangene.

...

...

APPENDIX F, VRAGENLIJST PERSPECTIEFNAME

Hier volgen een paar vragen die ingaan op uw beleving van het perspectief nemen.

In hoeverre heb je geprobeerd het perspectief in te nemen van Alex?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre is het je gelukt het perspectief te nemen van ex-gevangene?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre was het voor jou mogelijk het perspectief te nemen van Alex?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre had je moeite met het perspectief nemen van Alex?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre werd je geremd door jouw eigen overtuigingen om het perspectief te nemen van ex-gevangene?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre voelde je weerstand om je in te leven in Alex?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik merkte dat ik teveel medelijden had met het slachtoffer om me in te leven in de ex-gevangene.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik vond deze ex-gevangene het niet waard om mij in te verplaatsen.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in de ex-gevangene, ik teveel sympathie voor hem zou krijgen.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in Alex, ik door begrip zelf sneller zo'n misdrijf zou plegen.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik wilde me niet inleven in de ex-gevangene omdat ik geen enkele sympathie wil krijgen voor hem.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Ik wilde voorkomen dat ik de daad zou goedpraten door het perspectief van Alex te nemen.

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

APPENDIX G, VRAGENLIJST BEOORDELING

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

In hoeverre geloof je dat Alex zich voor zijn daad verantwoordelijk voelt?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre vindt je dat Alex het vermijdt zich verantwoordelijk te stellen voor zijn daden?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre lijkt Alex in te zien dat zijn gedrag een negatieve invloed op het slachtoffer had?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre ziet Alex in hoeveel schade hij het slachtoffer heeft aangebracht?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre vind je dat Alex emotioneel lijdt onder de toegedane schade aan het slachtoffer?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre kan uit de verklaring gehaald worden, dat Alex onverschillig is over de gevolgen van zijn daad?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre blijft Alex onberoerd wanneer hij het over zijn daad heeft?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Hoe veel sympathie heb je voor Alex, na het lezen van zijn verklaring?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre vind je dat Alex genoeg excuses aan het slachtoffer heeft aangeboden?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre vind je dat Alex zijn verantwoordelijkheid heeft genomen?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre ervaar je de uitspraken van Alex als geloofwaardig?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre ervaar je de uitspraken van Alex als oprecht?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre ervaar je de uitspraken van Alex als eerlijk?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre denk je dat Alex gemotiveerd is dit soort gedragingen in de toekomst te voorkomen?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

In hoeverre vind je dat Alex een goed persoon is?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Hoe waarschijnlijk vind je het dat Alex in de toekomst zijn gedrag zal veranderen?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Hoe waarschijnlijk vind je het dat Alex een dergelijk misdrijf nogmaals zal plegen?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Hoe waarschijnlijk acht je het dat Alex spijt heeft van zijn daden?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

APPENDIX H, VRAGENLIJST SOCIALE AFSTAND

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Ik kan me voorstellen dat ik naast Alex zou gaan zitten tijdens een hoorcollege.

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

Ik zou het vervelend vinden als Alex mijn huisgenoot zou worden.

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

Ik kan me voorstellen dat iemand uit mijn familie met Alex zou trouwen en dat hij deel wordt van mijn familie.

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

Ex-gevangene zoals Alex, kunnen net zo goed vrienden van mij zijn, als mensen zonder strafblad.

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

Ik ervaar het als een groot probleem als ex-gevangenen zoals Alex bij mij in de buurt komen wonen

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

Ik kan me voorstellen dat ik met Alex zou samenwerken.

Heel erg mee oneens 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg mee eens

APPENDIX I, VRAGENLIJST WOORDPAREN

Er volgen nu een aantal woord-paren waarmee je jouw mening over de ex-gevangene kunt beschrijven.

Geef je mening over Alex.

Koud / Warm

Koud 0 1 2 3 4 5 6 Warm

Negatief / Positief

Negatief 0 1 2 3 4 5 6 Positief

Vijandig / Vriendelijk

Vriendelijk 0 1 2 3 4 5 6 Vijandig

Verdacht / Te vertrouwen

Verdacht 0 1 2 3 4 5 6 Te vertrouwen

Minachting / Respect

Respect 0 1 2 3 4 5 6 Minachting

Walging / Bewondering

Walging 0 1 2 3 4 5 6 Bewondering

APPENDIX J, SERIEUZE DEELNAME

Laatste vraag:

In hoeverre heb je de vragenlijsten serieus ingevuld?

Helemaal niet 0 1 2 3 4 5 6 Heel erg

Deze vraag is puur voor de betrouwbaarheid van het onderzoek, je krijgt je proefpersoonpunten sowieso.

Wanneer je geïnteresseerd ben in de uitkomst van het onderzoek, kun je hieronder je e-mailadres achterlaten.

...

Op de volgende pagina krijg je nog informatie over de insteek van het onderzoek.

APPENDIX K, DANK DEELNAME

In dit onderzoek wordt de attitude onderzocht tegenover ex-gevangenen. Hiervoor krijgen mensen een casus voorgelegd, waar een aantal verschillen in kunnen zitten. De casus gaat over een psychologie- (1) of bedrijfskundestudent(2) die door is gereden na een ongeluk. Wanneer hij uit de gevangenis komt geeft hij een korte uitleg, waarbij hij zijn verantwoordelijkheid neemt(3) of zijn daden goedpraat(4). Het onderzoek wat jij net ingevuld hebt, ging over een psychologie student die zijn verantwoordelijkheid neemt. Doordat er verschillende condities zijn, kan er door middel van de vragenlijsten uitgezocht worden of mensen anders reageren op een ex-gevangene van hun eigen groep (de psychologie student) of een ex-gevangene van een andere groep (de bedrijfskundestudent). Ook wordt er onderzocht in hoeverre de attitude van mensen tegen over een ex-gevangene verschilt als de ex-gevangene verantwoordelijkheid neemt of dit niet doet.

Wanneer je verder nog vragen hebt, kun je mailen naar l.e.a.teekens@student.utwente.nl.

Bedankt voor je medewerking! (Wanneer je via sona-systems hebt meegedaan, krijg je je punten zo snel mogelijk)